

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ**

“Затверджено”

На засіданні приймальної комісії
Державного університету інфраструктури та
технологій

Протокол № 1 від 01.02.2021р.

Н.С. Брайковська

ПРОГРАМА

**ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З ГЕОГРАФІЇ
ДЛЯ АБИТУРІЄНТІВ ЯКІ ВСТУПАЮТЬ НА НАВЧАННЯ
ЗА ВІДПОВІДНИМИ СПЕЦІАЛЬНОСТЯМИ НА ОСНОВІ ПОВНОЇ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

КИЇВ 2021

Пояснювальна записка

Програма вступного іспиту з географії охоплює базову інформацію, яку дають основні сучасні географічні науки, зокрема фізико-, суспільно- та економіко-географічні, що разом становлять цілісну систему географічних наук.

На вступному екзамені з географії здійснюється перевірка відповідності набутого абітурієнтами рівня знань з географічних наук, що відповідає державним стандартам МОН України з географії.

Вступний іспит проводиться у 2019 році письмово. Абітурієнти протягом трьох астрономічних годин (180 хвилин) виконують 76 завдань чотирьох рівнів складності та різних форматів:

- тести на визначення однієї правильної відповіді з чотирьох запропонованих;
- тести на визначення трьох правильних відповідей з шести запропонованих;
- завдання на встановлення відповідності;
- завдання на відновлення правильної послідовності;
- розрахункові задачі;
- завдання на визначення поняття, явища, процесу, країни за описом
- творчі запитання з відкритою розгорнутою відповіддю).

Рівень складності	Формат завдань	Кількість завдань	Бали за кожне правильно виконане завдання	Разом за рівень	Загальна кількість балів
I Початковий рівень	Тести на визначення однієї правильної відповіді з чотирьох запропонованих	40 (1 – 40)	0,5	Разом 20 балів	20
II Середній рівень	Тести на визначення трьох правильних відповідей з шести запропонованих	10 (41 – 50)	1,5	Разом 15 балів	35
	Завдання на встановлення відповідності	10 (51 - 60)	2	Разом 20 балів	
III Достатній рівень	Завдання на відновлення правильної послідовності	5 (61 - 65)	2	Разом 10 балів	15
	Розрахункові задачі	5 (66 – 70)	1	Разом 5 балів	
IV Високий рівень	Завдання на визначення поняття, явища, процесу, країни за описом	5 (71 - 75)	2	Разом 10 балів	30
	Запитання з відкритою розгорнутою відповіддю	1 (76)	20	Разом 20 балів	
разом		76			100

Завдання тесту складені таким чином, аби під час вступного іспиту абітурієнт показав знання основних географічних законів, уміння виявляти основні географічні закономірності та їх практичне застосування. Одночасно він має показати рівень знань, довести своє вміння орієнтуватись у фактичному матеріалі, результатах фундаментальних наукових досліджень, знання основних джерел географічної науки і володіння методикою поповнення та оновлення цих знань.

На іспиті з географії вступник до вищого навчального закладу повинен:

- а) вільно орієнтуватися за фізичними, економічними і політико-адміністративними картами;
- б) чітко і послідовно характеризувати елементи природного середовища (рельєфу, клімату, вод, ґрунтів, рослинності, тваринного світу), виявляти основні взаємозв'язки між окремими елементами природного середовища;

- в) уміти дати господарську оцінку природним умовам, показати зв'язки між природним середовищем та господарською діяльністю людини;
- г) знати основні принципи розміщення виробництва і вміти показати їх застосування у практиці;
- д) володіти необхідними навичками в роботі із планом, картою, глобусом, з цифрами і графічним матеріалом, з деякими приладами, які використовуються в спостереженнях за погодою, в роботі на місцевості та ін.

Відповіді на завдання та запитання екзаменаційного тесту абітурієнти заносять у бланки відповідей. Під час виконання роботи вони мають право користуватися чернетками та калькулятором.

Завдання різних форматів потребують правильного оформлення результатів їх виконання у бланку відповідей (дивись бланк відповідей).

У тестах з поданих чотирьох варіантів відповідей потрібно вибрати тільки одну правильну і правильну відповідь позначити у бланку хрестиком.

У тестах на визначення відповідності інформації між лівою та правою колонками права частина завдання містить зайвий варіант відповіді (А, Б, В, Г, Д), тому потрібно бути уважними під час аналізу цих двох складових частин тесту. Відповіді на тести і завдання на визначення відповідності необхідно зазначати у спеціальному бланку для відповідей, що міститься в кінці збірника.

У тестових завданнях на визначення трьох правильних відповідей з шести запропонованих треба обрати лише ті три варіанти, які є найбільш правильними, зайвий варіант відповіді буде враховуватися як не правильний.

Завдання на відновлення правильної послідовності вказує в якому саме напрямку її треба відновити (від більшого до меншого або навпаки), тому треба бути уважним під час знайомства зі змістом завдання.

Розрахункові задачі вимагають окремих розрахунків, які можна зробити на чернетці і занести правильний кінцевий результат розрахунків у бланк відповідей.

Завдання на визначення поняття, явища, процесу, країни за описом вимагають односкладної відповіді, яка виражається одним словом. Відповідь записується у бланк друкованими літерами.

Запитання з відкритою розгорнутою відповіддю – це завдання високого рівня складності, яке потребує повної, логічної, розгорнутої відповіді з визначенням сутності географічних понять, формулюванням певних законів, аналізом природних та економічних явищ і процесів, наведенням (за необхідності) ілюстрацій у вигляді графіків, таблиць або схем та обґрунтуванням висновків.

Пам'ятайте! У чистовому варіанті бланку відповідей екзаменаційної роботи **не дозволяються виправлення**. Виправлення вважаються помилкою і не зараховуються як такі, що є правильними. Дозволяються деякі виправлення лексичних, орфографічних помилок у запитанні з відкритою розгорнутою відповіддю.

За правильно виконані завдання тесту абітурієнт може набрати максимальну кількість балів – 80. Під час оцінювання роботи абітурієнта екзаменаційна комісія користуватиметься наступною таблицею:

**Розподіл тестових завдань екзаменаційної роботи
згідно до програми вступних іспитів з географії для абітурієнтів**

Розділ або тема	Відсоткове відношення	Кількість завдань
I. Загальний географічний огляд земної кулі	20%	15
II. Фізико-географічний огляд світу	15%	11
III. Географія України	15%	12
1. Фізична географія України		
2. Економічна і соціальна географія України	25%	25
III. Економічна і соціальна географія світу	25%	25

Рівні складності, формати, шкала оцінювання та приклади завдань

Рівень складності	Формат завдань	Пояснення	Оцінювання	Приклад завдання
I Початковий рівень	Тести (1 – 40)	Завдання множинного вибору (з 4-х) з однією правильною відповіддю	За правильну відповідь – 0,55 бала. Разом 20 балів	Вкажіть вид природних ресурсів, що є не відновлюваним: А) лісові; В) рекреаційні; Б) водні; Г) мінеральні
II Середній рівень	Тести (41 – 50)	Завдання множинного вибору (з 6-х) з трьома правильними відповідями	За правильну відповідь – 1,5 бали Разом 15 балів	Назвіть переваги автомобільного транспорту: А) значне забруднення довкілля; Б) доставка вантажів та пасажирів «від дверей до дверей»; В) низька собівартість; Г) відносна незалежність від погодних умов; Д) висока маневреність; Е) швидкість доставки вантажів та пасажирів
	Тести на визначення відповідності (51 - 60)	Завдання на визначення відповідності між правою та лівою частинами завдання. Права частина завдання містить п'ять можливих відповідей і з них треба вибрати тільки чотири правильні	За кожну правильно встановлену відповідність – 0,5 бала. За правильне виконання одного завдання можна максимально отримати 2 бали. Разом 10 балів	Встановіть відповідність між містами та річками на яких вони розташовані: а) Південний Буг; 1. Кременчук; б) Ворскла; 2. Вінниця; в) Салгір; 3. Чернігів; г) Дніпро; 4. Полтава. д) Десна
III Достатній рівень	Завдання на відновлення правильної послідовності (61 - 65)	Завдання множинного вибору (з 4-х) з правильною відповіддю, яка фіксується у вигляді логічної послідовності	За правильну відповідь – 2 бали. Разом 20 балів	Розташуйте послідовно міста України за чисельністю населення в них від найменшої: А) Львів; В) Коблеве; Б) Харків; Г) Суми
	Розрахункові задачі (66 - 70)	Завдання розрахункового характеру з наявністю 4-х результатів розв'язання	За правильне розв'язання 1 бал Разом 5 балів	Розрахуйте значення тиску на висоті 3000 метрів над рівнем моря, якщо над рівнем моря він становить 760 мм. рт. ст.

IV Високий рівень	Завдання на визначення поняття, явища, процесу, країни за описом (71 - 75)	Відкрите завдання творчого характеру, яке вимагає знань географічної термінології, природних процесів та явищ, особливостей розвитку країн світу тощо.	За правильну відповідь 2 бали Разом 10 балів	Прочитайте текст і назвіть річку: «Протікає по території України у своїй нижній течії (усього 174 км у межах України). Є важливим міжнародним водним шляхом. Має повноводне річище з рукавами, протоками, озерами де утворилися плавні багаті на рибу та водоплавних птахів. Впадає у Чорне море»
	Запитання з відкритою розгорнутою відповіддю (76)	Завдання, що передбачають розгорнуту відкриту відповідь, яка має містити визначення сутності економічних понять, формулювання економічних законів, аналіз економічних явищ і процесів у тому числі тих, які відбуваються у трансформаційній економіці України	Грунтовне викладення змісту запитання – до 7-х балів. Логічність та послідовність викладення матеріалу до 5-х балів. Наведення визначень понять, які стосуються змісту питання до 5-х балів. Аргументація висновків до 3-х балів. Разом 20 балів	Коротко схарактеризуйте сучасні зовнішньоекономічні зв'язки України. Зазначте перспективи їх розвитку. Зробіть висновки

ПРОГРАМА

I. Загальний географічний огляд земної кулі

План місцевості. Поняття про план місцевості. Горизонт. Сторони горизонту. Способи орієнтування на місцевості. Азимут. Вміння користуватися компасом. Масштаб та його види. Абсолютна і відносна висоти точок місцевості. Використання планів у практичній діяльності людини.

Предметні знання та вміння: абітурієнт знає об'єкт та предмет вивчення географії, місце географічних дисциплін у системі наук; розрізняє методи географічних досліджень; порівнює та виділяє відмінності між джерелами географічних знань; оцінює значення географічних відкриттів і досліджень у минулому і тепер.

Географічна карта. Поняття про географічну карту. Основні відмінності географічної карти від плану місцевості. Типи карт. Вимірювання відстаней по карті за допомогою масштабу. Вміння по карті вимірювати довжину річки, визначити висоту гір, глибину океанів і морів. Особливості картографічного зображення. Неминучість спотворення на картах внаслідок кривизни Землі; елементарні поняття про характер цих спотворень (відстаней, напрямків і площ). Градусна сітка на карті та її елементи. Географічна широта і довгота. Значення карти в житті та господарській діяльності людини.

Предметні знання та вміння: абітурієнт знає елементи градусної сітки карти, класифікацію карт; розрізняє зображення земної поверхні на малюнку, плані, карті, глобусі, аерофотознімку та космічному знімку, картографічні проекції та спотворення; користується легендою карт, різними видами масштабу; визначає на картах напрямки, географічні координати об'єктів, абсолютну та відносну висоту місцевості, глибину морів і океанів; вимірює відстані на картах.

Форма і рух Землі. Сонячна система та її будова. Розвиток уявлень про форму Землі. Фізико-географічне значення форми Землі. Розміри земної кулі. Добове обертання Землі та його наслідки. Місцевий, поясний і декретний час, лінія зміни дат. Річний рух Землі та його наслідки. Тропіки і полярні кола.

Предметні знання та вміння: абітурієнт знає будову Сонячної системи, форму та розміри Землі, поняття «місцевий», «поясний» і «декретний час», «лінія зміни дат»; уявляє особливості річного руху Землі; встановлює його наслідки.

Літосфера і рельєф. Внутрішня будова Землі. Поняття „літосфера“. Типи земної кори. Зовнішні сили, що змінюють поверхню Землі. Вивітрювання. Робота вітру, текучих вод, льоду. Внутрішні сили, що зумовлюють зміни земної кори. Вулкани та райони їх поширення. Утворення материків і океанів. Форми земної поверхні: рівнини, низовини, плоскогір'я, гори і нагір'я. Гори складчасті та складчасто-брилеві. Поняття про річкову долину. Рельєф дна Світового океану. Острови і півострови. Значення рельєфу в господарській діяльності людини.

Предметні знання та вміння: абітурієнт знає внутрішню будову Землі, будову материкової та океанічної земної кори; визначає на карті сейсмічні пояси, різні форми поверхні суходолу та океанічного дна, їх географічне положення висоту і вік; пояснювати вплив внутрішніх і зовнішніх процесів літосфери на формування рельєфу, закономірності розміщення родовищ корисних копалин; оцінювати значення надр і рельєфу в житті та господарській діяльності людини, вплив на їх зміни.

Атмосфера. Поняття про атмосферу. Висота, межі і будова атмосфери. Загальна циркуляція атмосфери. Нагрівання атмосфери. Зміни температури повітря залежно від географічної широти місця і від висоти

над рівнем океану. Тиск атмосфери і його вимірювання. Зміна атмосферного тиску з висотою. Вітри та їх походження. Бризи, мусони, пасати, циклони і антициклони. Водяна пара в атмосфері. Атмосферні опади та їх утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі. Вимірювання кількості опадів. Погода. Характеристика складових стану погоди. Спостереження за погодою. Значення вивчення погоди для народного господарства.

Клімат. Залежність клімату від географічної широти місця, близькості моря, морських течій, рельєфу і висоти місцевості. Розподіл сонячного світла і тепла на земній поверхні. Значення клімату в господарській діяльності людини.

Предметні знання та вміння: абітурієнт знає будову і склад атмосфери, кліматоутворюючі чинники; пояснює їх дію на формування типів клімату в межах окремих теплових поясів; розрізняє компоненти погоди та клімату, закономірності розподілу температури, атмосферного тиску й опадів на Землі; особливості атмосферної циркуляції та умови формування циклонів й антициклонів, постійні та сезонні вітри; аналізує взаємозв'язки між компонентами погоди та клімату та причини їхніх змін, наслідки цих змін для природи і людини в різних кліматичних поясах та областях; оцінює вплив господарської діяльності людини на атмосферу та наслідки зміни клімату.

Гідросфера. Поняття про гідросферу. Світовий кругообіг води. Світовий океан та його частини: моря, затоки, протоки. Суходіл в Океані. Географічне положення, особливості рельєфу характерні риси клімату, основні морські течії і господарське освоєння океанів. Температура і солоність води. Вміння визначити глибини на карті. Рух води у Світовому океані. Господарське значення морів. Розчленованість берегової лінії. Підземні води. Джерела. Використання підземних вод і джерел. Річка та її частини. Живлення річок. Басейни і вододіли. Канали, водосховища. Використання річок у господарській діяльності людини. Озера, типи озерних улоговин та їх господарське використання. Болота та їх використання. Льодовики.

Предметні знання та вміння: абітурієнт знає складові Світового океану та вод суходолу, властивості вод; аналізує схему світового кругообігу води, роль Світового океану в географічній оболонці; характеризує види водних ресурсів світового океану та особливості їхнього формування; оцінює роль води в природі та господарській діяльності людини; визначає особливості рельєфу дна та характерні риси клімату, морських течій океанів, властивості водних мас різних частин Світового океану; оцінює значення океанів для господарської діяльності людини; характеризує екологічні проблеми та міжнародне співробітництво у їх вирішенні.

Біосфера. Поняття про біосферу. Межі біосфери. Походження та поширення життя на Землі. Рослинність суходолу і океану. Тваринний світ суходолу і океану. Вплив біосфери на інші оболонки.

Предметні знання та вміння: абітурієнт знає поняття «біосфера», «грунт», межі та складові біосфери; аналізує закономірності поширення ґрунтів і живих організмів на Землі; оцінює вплив біосфери на інші оболонки, роль людини в біосфері.

Географічна оболонка. Поняття про географічну оболонку. Загальні риси географічної оболонки. Поняття про природний комплекс. Взаємодія рельєфу і клімату та їх вплив на ґрунти, рослинність, тваринний світ. Зміна природних комплексів під впливом господарської діяльності людей.

Предметні знання та вміння: абітурієнт знає суттєві ознаки понять «географічна оболонка», «природний комплекс», «географічний пояс», «природна зона»; розрізняє характеристики просторової організації географічної оболонки, компонентний склад природного комплексу; виділяє особливості географічних поясів і природних зон, висотних поясів; пояснює загальні закономірності географічної оболонки.

II. Фізико-географічний огляд світу

1. Материків.

Типовий план характеристики материка. Фізико-географічне положення. Історія відкриття і дослідження. Рельєф. Природні ресурси. Клімат. Внутрішні води. Природні зони.

Характеристика: Європи, Азії, Північної Америки, Південної Америки, Африки, Австралії і Океанії, Антарктиди.

Предметні знання та вміння: абітурієнт знає алгоритм характеристики географічного положення материків, приклади форм поверхні, типів клімату, внутрішніх вод, ґрунтів, рослинного та тваринного світу; визначає за описом дослідження та освоєння окремих частин світу, характерні риси природи материків, загальні риси населення, особливості розвитку господарства найбільших держав материків, найбільші форми поверхні

і корисні копалини, розміщення кліматичних поясів і областей на материках; розрізняє гідрологічні об'єкти.

III. Географія України

1. Фізична географія України

Географічне положення. Предмет фізичної географії України. Географічне положення, кордони. Характеристика географічного положення України. Формування території України. Дослідження території.

Рельєф, геологічна будова і корисні копалини. Основні риси рельєфу: низовини, височини, гори. Тектонічна будова і тектонічна структура. Особливості геологічної будови території України. Геоморфологічна будова і основні форми рельєфу. Закономірності поширення і господарська оцінка паливних, рудних і нерудних корисних копалин.

Клімат і кліматичні ресурси. Основні кліматотвірні чинники. Загальні риси клімату. Типи повітряних мас. Розподіл температур повітря і опадів по території України. Неприятливі погодні явища. Енергетичні кліматичні ресурси. Прогноз погоди.

Моря, поверхневі і підземні води. Водні ресурси. Чорне і Азовське моря. Загальні риси їх природних умов. Гідрологічний і гідрохімічний режими, флора і фауна, природні ресурси морів.

Екологічні проблеми морів. Поверхневі води, особливості їх формування і розподілу. Основні річкові басейни та ріки. Канали. Озера, водосховища. Болота їх типи і поширення. Підземні води. Водні ресурси України, шляхи їх раціонального використання та охорона.

Грунтовий покрив, земельні ресурси. Умови ґрунтоутворення, основні генетичні типи ґрунтів, закономірності їх поширення. Господарське використання ґрунтів. Земельні ресурси України.

Рослинність і тваринний світ. Різноманітність видового складу, закономірності поширення рослинності. Рослинні комплекси лісів, степів, луків, боліт. Різноманітність видового складу тварин. Фауністичні комплекси лісової, лісостепової та степової зони, Українських Карпат та Кримських гір. Неприятливі фізико-географічні процеси і явища.

Природні комплекси України і фізико-географічне районування. Умови розвитку і характерні риси природних комплексів. Зміна ландшафтів України за історичний час. Класифікація ландшафтів.

Фізико-географічне районування України, його наукове і практичне значення. Природно-господарська характеристика природних зон України: мішаних лісів, лісостепової, степової; Українських Карпат, Кримських гір.

Предметні знання та вміння: абітурієнт знає розміри держави, країни з якими Україна має кордони, етапи формування територія держави, причини територіальних змін України в минулому та сучасний адміністративно-територіальний устрій; аналізує фізико-географічне та економіко-географічне положення території в Європі та світі, його особливості;

знає основні орографічні одиниці України: низовини, височини, гірські системи; найвищі точки рівнинної частини, Українських Карпат і Кримських гір, найбільші гірські перевали, найбільші родовища корисних копалин України та їх розміщення на карті.

знає основні кліматотвірні чинники та кліматичні показники; аналізує розподіл по території та річний хід кліматичних показників і кліматичних ресурсів України; називає причини виникнення і наслідки дії небезпечних метеорологічних явищ на території країни, їх поширення; дає господарську оцінку кліматичним умовам і ресурсам України.

знає основні річкові системи, найбільші озера, канали та водосховища на території України, їх розміщення на карті; пояснює закономірності в розподілі поверхневих та підземних вод на території України, наслідки дії несприятливих процесів, викликаних водними об'єктами в Україні, та шляхи протистояння їм; встановлює зв'язок гідрологічного режиму водних об'єктів з кліматичними умовами, геологічною будовою та рельєфом.

знає генетичні типи ґрунтів в межах України, найпоширеніші види рослин та тварин; розподіл земельних ресурсів по території України; основні типи рослинного

покриву; видовий склад тварин, флористичні та фауністичні ресурси; оцінює земельні, рослинні і тваринні ресурси в Україні їх стан та використання.

2. Економічна і соціальна географія України

Економікогеографічне і політико-географічне положення України.

Проголошення незалежності України та її вплив на політичну ситуацію в Європі. Економіко-географічне положення і його господарська оцінка. Сучасний адміністративний поділ. Геополітичні аспекти взаємодії з іншими державами. Місце країни на політичній і економічній карті світу.

Населення і трудові ресурси. Територіальні відмінності й чинники розміщення населення. Густота населення. Природні й екологічні умови, які впливають на основні показники розміщення населення. Природний рух населення. Вікова і статевая структура. Погіршення демографічної ситуації і шляхи розв'язання цієї проблеми. Економічна криза і демографічна політика. Міграція населення, види і причини. Національний та етнічний склад населення. Українська діаспора і причини її виникнення. Урбанізація та регіональні відмінності в її рівнях. Типи міських поселень. Функції міст і міські агломерації. Сільське розселення та його територіальні відмінності. Демографічні проблеми сільського населення країни, шляхи їх вирішення.

Трудові ресурси та їх розподіл за галузями господарства і в регіонах. Рациональне використання трудових ресурсів. Безробіття і його географічні аспекти.

Предметні знання та вміння: абітурієнт знає одиниці фізико-географічного районування; розрізняє особливості взаємодії компонентів природи в ландшафтах та їх класифікацію; аналізує схему фізико-географічного районування; оцінює наукове і практичне значення фізико-географічного районування території України;

класифікує природні ресурси; розрізняє основні природно-заповідні об'єкти та їх територіальну структуру; оцінює шляхи використання й охорони природних умов і ресурсів, створення національної екологічної мережі;

аналізує причини зміни кількості та нерівномірного розміщення населення в різні історичні періоди, міграції та їх види; карту густоти населення, діаграми статевої і вікової структури населення; визначає зміст понять «природний приріст населення», «природний рух», «депопуляція», «еміграція», «імміграція», «діаспора»; розраховує природний приріст, сальдо міграцій; знає етнографічні групи населення в Україні та їх розміщення; аналізує особливості національного складу населення в різних регіонах України; знає зміст понять: «місто», «село», «агломерація», «урбанізація», «субурбанізація», «система розселення»; розрізняє системи розселення населення та функції міст; аналізує причини змін у системі розселення населення; знає зміст понять «трудові ресурси», «економічно активне населення», «безробіття»; аналізує забезпеченість трудовими ресурсами різних регіонів, їхній кількісний та якісний склад, структуру зайнятості; пояснює причини і наслідки безробіття; оцінює проблеми зайнятості населення в Україні.

3. Формування господарського комплексу України, його структура

Історія формування господарського комплексу. Основні риси галузевої структури господарства. Сучасні проблеми розвитку і територіальної організації.

Промисловість. Загальна характеристика розвитку і розміщення промисловості. Галузева структура, спеціалізація і основні міжгалузеві комплекси. Сучасні проблеми і перспективи розвитку та розміщення промисловості.

Паливно-енергетичний комплекс. Структура, місце і роль у господарському комплексі. Вугільна промисловість. Райони добування і використання вугілля. Проблеми і перспективи подальшого розвитку.

Нафтова і газова промисловість. Основні райони нафто- і газовидобутку. Перспективи розвитку нафтової і газової промисловості. Електроенергетика, її структура, розвиток і розміщення основних типів електростанцій. Екологічні проблеми розвитку паливно-енергетичного комплексу.

Металургійний комплекс. Структура, місце і роль у господарстві. Чинники розвитку і розміщення. Сировинна база. Географія чорної металургії. Кольорова металургія.

Основні галузі та їх розміщення. Проблеми і перспективи розвитку металургійного комплексу.

Машинобудівний комплекс. Значення, місце і роль у господарстві. Структура і принципи розміщення. Розміщення окремих галузей. Територіальна організація машинобудування. Проблеми і перспективи розвитку.

Хімічний комплекс. Значення, місце і роль хімічного комплексу. Сировинна база. Галузева структура. Географія окремих галузей хімічної промисловості. Проблеми галузі та перспективи розвитку.

Лісопромисловий комплекс. Галузева структура і значення. Лісове господарство (лісозаготівельна промисловість). Деревообробна промисловість. Целюлозно-паперова промисловість. Лісохімічна і гідролізна промисловість. Проблеми і перспективи розвитку лісопромислового комплексу.

Будівельний комплекс. Галузева структура і значення. Чинники розвитку і розміщення. Географія цементної промисловості.

Соціальний комплекс. Галузева структура і значення. Легка промисловість, її структура, принципи розміщення і географія. Сфера послуг, її розвиток і розміщення. Проблеми та перспективи розвитку комплексу.

Агропромисловий комплекс (АПК). Роль, місце і значення АПК. Структура комплексу та основні його ланки. Земельний фонд. Рослинництво. Зернові культури. Галузі, що переробляють продукцію зернового господарства. Вирощування технічних культур. Галузі переробки технічних культур. Вирощування картоплі і овочів, садівництво, ягідництво і виноградарство. Переробні галузі. Тваринництво. Галузі переробки тваринницької продукції. Агропромислові зони.

Транспортний комплекс і міжнародні економічні зв'язки. Роль і значення транспорту. Основні види транспорту і особливості їх розміщення. Внутрішні та зовнішні економічні зв'язки. Основні принципи міждержавного економічного співробітництва, проблеми і перспективи розвитку й територіальної організації зв'язків.

Економічні райони. Географічний поділ праці й економічне районування. Донецький район. Придніпровський район. Північно-східний район. Столичний район. Центральний район. Подільський район.

Північно-західний район. Карпатський район. Причорноморський район (коротка економіко-географічна характеристика).

Раціональне використання природних умов і природних ресурсів та їх охорона. Вплив господарської діяльності людини на природні умови і природні ресурси. Геоecологічна ситуація в Україні. Раціональне використання та охорона природних умов і природних ресурсів. Мінерально-сировинні ресурси. Кліматичні ресурси. Проблеми охорони природних систем Чорного і Азовського морів та водних ресурсів. Земельні ресурси та їх використання. Біотичні ресурси, їх раціональне використання й охорона. Рекреаційні ресурси. Природоохоронні комплекси.

Предметні знання та вміння: абітурієнт знає зміст понять «господарство», «галузь», «виробнича сфера», «невиробнича сфера», «міжгалузевий комплекс», «валовий внутрішній продукт», «валовий національний продукт», «національний доход»; розрізняє форми суспільної організації виробництва; визначає галузеву і територіальну структуру господарства; аналізує показники економічного розвитку країни; знає особливості економічного розвитку України на сучасному етапі.

знає галузевий склад, структуру галузей, найбільші підприємства, їх типи і проблеми функціонування; визначає сировинну базу, принципи та фактори розміщення галузей; аналізує статистичні дані розвитку галузей промисловості; знає розміщення основних районів та найбільших центрів галузей промисловості; оцінює значення галузей у господарстві України, задоволенні матеріальних і духовних потреб населення; визначає їх конкурентоспроможність на внутрішньому і світовому ринках, наслідки впливу промисловості на довкілля, проблеми та перспективи її розвитку.

знає галузеву і територіальну структуру сільського господарства України, проблеми галузі; визначає особливості розвитку рослинництва і тваринництва; аналізує

сільськогосподарську спеціалізацію, статистичні дані щодо динаміки розвитку галузей рослинництва і тваринництва; оцінює причини і наслідки нестабільного розвитку сільськогосподарського виробництва.

знає склад соціальної сфери; аналізує рівень розвитку окремих галузей соціальної сфери в різних областях України та їхні проблеми; оцінює, користуючись статистичними даними, вплив соціальної сфери на ефективність господарства та задоволення духовних і соціальних потреб населення.

знає основні види транспорту в Україні, зміст понять «транспортний комплекс», «транспортний вузол», «вантажообіг», «пасажирообіг»; аналізує, користуючись статистичними даними, техніко-економічні особливості різних видів транспорту; визначає за картою розміщення основних транспортних вузлів і найбільших магістралей.

знає зміст поняття «економічний район»; називає економічні райони та їх склад; розрізняти економічні райони за характеристикою їхньої спеціалізації; аналізує причини й наслідки господарських відмінностей різних районів України.

III. Економічна і соціальна географія світу

Сучасна політична карта світу. Етапи формування політичної карти світу. Типологія країн. Показники, що визначають рівень економічного розвитку країни. Форми правління і адміністративно-територіального устрою країн. Місце України в цьому процесі. Сучасна політична карта Європи, Азії, Африки, Америки.

Предметні знання та вміння: абітурієнт знає зміст понять «країна», «держава», «залежна країна» та їх відмінності, етапи формування політичної карти світу, розміщення на карті держав світу та їхніх столиць; розрізняє основні форми державного устрою та правління країн світу; аналізує особливості сучасної соціально-економічної типології та регіонального поділу країн світу; оцінює політико-географічне положення країн, роль міжнародних організацій для узгодження діяльності громадських і державних структур різних країн.

Географія світових природних ресурсів. Світові природні ресурси. Географія світових природних ресурсів: мінеральних, земельних, лісових, водних, рекреаційних. Світового океану. Ресурсозабезпеченість і ресурсозберігання.

Предметні знання та вміння: абітурієнт класифікує природні ресурси; розрізняє поняття «географічне середовище» та «навколишнє середовище», «антропосфера», «природокористування», «ресурсозабезпеченість»; аналізує співвідношення ресурсозабезпеченості в окремих регіонах та країнах світу.

Географія населення світу. Чисельність населення світу і його динаміка. Природний рух населення та його відтворення. Демографічна політика. Статевий та віковий склад населення. Етнічний (національний) склад населення. Найчисленніші народи і мовні сім'ї. Релігії народів світу. Нерівномірність розміщення населення на Землі. Урбанізація та її проблеми. Міське і сільське населення світу. Міграційні процеси.

Трудові ресурси та зайнятість населення в різних сферах господарства країн та регіонів світу.

Предметні знання та вміння: абітурієнт знає кількість населення світу і найбільших країн та його густоту в окремих регіонах, розміщення на карті найбільших мегалополісів світу; розрізняє сутність понять «демографічна політика», «демографічний вибух», «псевдоурбанізація», «рурбанізація», «плем'я», «етнос», «нація», «народ», «народність»; встановлює причини нерівномірного розміщення населення, типи відтворення населення, особливості вікового та статевого складу населення, напрями основних міграційних потоків, структуру зайнятості населення та відмінність її за регіонами; порівнює структуру зайнятості населення в основних сферах господарства країн та регіонах світу.

Світове господарство. Поняття про світове господарство і етапи його формування. Чинники і принципи розміщення. Світове господарство в період НТР, основні риси НТР. Вплив НТР на галузеву структуру та розміщення виробництва.

Географія промисловості світу. Структура промисловості. Світова паливно-енергетична система. Географія вугільної, нафтової і газової промисловості. Електроенергетика світу. Чорна і кольорова металургія, основні райони розвитку і

розміщення цих галузей. Машинобудування, його структура і географія основних галузей. Хімічна промисловість.

Географія сільського господарства. Галузева структура. Особливості розміщення галузей рослинництва і тваринництва.

Географія транспорту. Значення і місце в світовому господарстві, розвиток та розміщення найважливіших видів транспорту: залізничного, автомобільного, морського.

Зовнішні економічні зв'язки. Суть та основні форми економічного співробітництва. Міжнародний туризм та його різновиди.

Міжнародний географічний поділ праці. Поняття про міжнародний географічний поділ праці та його особливості. Спеціалізація і кооперування, інтеграція країн світу.

Предметні знання та вміння: абітурієнт знає етапи формування світового господарства, зміст поняття «міжнародний географічний поділ праці», основні форми міжнародних економічних відносин; розрізняє основні райони розміщення провідних галузей промисловості; головні сільськогосподарські райони світу; характеризує транспортну систему світу; визначає вплив НТР на галузеву структуру та територіальну організацію виробництва; аналізує розміщення провідних галузей промисловості світу; оцінює наслідки економічних відносин між країнами та групами країн світу; визначає значення транспорту для розвитку світового господарства, сучасні тенденції розвитку світового господарства та взаємовідносини між країнами.

Глобальні проблеми людства. Виникнення і суть глобальних проблем людства. Найважливіші проблеми сучасності: демографічна, екологічна, енергетична, продовольча, війни і миру, освоєння ресурсів Світового океану та шляхи їх вирішення.

Предметні знання та вміння: знає зміст поняття «глобальні проблеми людства»; аналізує сутність, причини виникнення, особливості кожної з проблем та можливі шляхи їх розв'язання; оцінює наслідки прояву глобальних проблем на сучасному етапі розвитку суспільства, сталість розвитку (як стратегії людства ХХІ століття) в країнах з різним рівнем економіки.

Економіко-географічна характеристика країн світу

Типовий план характеристики. Економіко-географічне положення та його господарська оцінка. Природні умови та ресурси. Населення і трудові ресурси. Загальна характеристика господарства. Промисловість, її галузева та територіальна структура. Характеристика основних сільськогосподарських галузей рослинництва і тваринництва. Транспорт, основні його види та географія. Зовнішньоекономічні зв'язки. Екологічні проблеми

Країни Європи і Азії:

Німеччина. Великобританія. Франція. Італія. Одна з країн Центральної Європи (на вибір).

Білорусь. Молдова. Одна з країн Балтії (на вибір).

Росія. Казахстан. Одна з країн Центральної Азії (на вибір) Японія. Індія. Китай. Туреччина.

Країни Америки: США. Канада. Бразилія. Аргентина.

Країни Африки: Одна з країн (на вибір). Австралія.

Предметні знання та вміння: абітурієнт знає склад регіону, особливості розміщення та формування населення країн та регіонів, урбанізаційні процеси; визначає галузеву структуру господарства країн певного регіону; розпізнає країни за характеристикою по типовому алгоритму комплексної економіко-географічної характеристики країн; робить висновки про причини економічного розвитку або спаду різних регіонів та країн; оцінює значення зв'язків України з державами - сусідами.